

Researcher: Social Science Studies

(2020) Cilt 8 / Sayı 2, s. 138-147

Geliş Tarihi: 24.05.2020

Kabul Tarihi: 24.06.2020

Online Yayın Tarihi: 29.06.2020

Gebelik Öncesi Döneme İlişkin Türkiye'deki Geleneksel Uygulamalar ve Hemşirelik Yaklaşımı

Ayten DİNÇ¹, Elif OCAKTAN²

Özet

Geleneksel uygulamalar geleneklerde kökünü bulan ve kuşaktan kuşağa aktarılan yöntemlerdir. Geleneksel sağlık uygulamaları ise toplumun inanç, gelenek, değer ve kültürleri ile ilgili yaptıkları sağlığı etkileyen uygulamaları kapsar. Geleneksel uygulamalar dünyanın pek çok yerinde uygulanmakla birlikte gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha yaygındır. Kadınların doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası çeşitli geleneksel sağlık uygulamalarını kullandıkları görülmektedir. Gebelik öncesi döneme ilişkin geleneksel uygulamalar genellikle; infertilite tedavisi, genital yol enfeksiyonları ve gebelikte cinsiyet belirlemeye yöneliktir. Geleneksel uygulamaların bazıları sağlığa yararlı, iken, bazıları sağlığı zararlı olabilmektedir. Sağlık hizmet sunumunda toplumun kültürel yapısının bilinmesi çok önemlidir. Gebelik, doğum ve doğum sonu döneme ilişkin geleneksel uygulamaların bilinmesi bu dönemdeki ailelere sunulacak sağlık hizmetinde önceliklerin belirlenmesinde yardımcı olacaktır. Yanlış geleneksel uygulamaların, fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlığa getirdiği zararların, hemşireler tarafından somut örneklerle gösterilerek bu uygulamaların değiştirilmesi kadınların sağlığının korunması açısından önemlidir. Bu derlemede gebelik öncesi dönemindeki geleneksel uygulamalar ve uygulamalara yönelik hemşirelik yaklaşımları güncel veriler ışığında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gebelik öncesi, geleneksel uygulamalar, hemşirelik yaklaşımı.

The Traditional Applications and Nursing Approach in Turkey regarding Pre-Pregnancy Period

Abstract

Traditional practices are methods that are rooted in traditions and passed down from generation to generation. Traditional health practices, however, include practices that affect the health practices regarding the beliefs, traditions, values, and cultures of the society. While traditional practices are applied in many parts of the world, they are more common in underdeveloped and developing countries. It is observed that women use various traditional health practices before, during, and after birth. Traditional practices for the pre-pregnancy period are generally aimed at infertility treatment, genital tract infections, and gender determination during pregnancy. While certain traditional practices are good for health, some can be harmful. It is very important to know the cultural structure of society while providing health services. Acknowledging the traditional practices related to pregnancy, birth, and the postpartum period would support the families in this period to determine the priorities in the health service. It is important to protect the health of women through changing the practices by showing examples of harm caused by wrong traditional practices to the physical, mental, and social health with

¹ Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, aytendinc@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8903-675X

² Hemşire, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, elf.ocktn.cyln@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4690-2643

concrete examples by nurses. In this compilation study, traditional practices in the pre-pregnancy period and nursing approaches will be discussed in the light of current data.

Keywords: Pre-pregnancy, traditional practices, nursing approach.

GİRİŞ

Gebelik ve doğumla ilgili geleneksel inanç ve uygulamalar gebe kalma arzusuyla başlamakta, kadını, ailesini ve çevresini etkilemektedir. Doğurganlık neslin devamı için önemlidir. Genellikle evli çiftlerin evliliklerinden hemen sonra bebekleri olması beklenmektedir (Şahin & Şahin, 2018). Kısa süre içerisinde gebe kalamayan veya uzun yıllar infertilite tedavisi görmüş ve bebek sahibi olamamış pek çok çiftin geleneksel yöntemlere başvurduğu bildirilmektedir. Gebelik öncesi dönemde geleneksel yöntemlere başvuru diğer sorunlar ise, enfeksiyon ve cinsiyet belirleme olarak görülmektedir (Gökyıldız vd., 2013).

Toplumun kültürel değer ve inançları, onların yaşam tarzlarını ve dolayısıyla sağlık koşullarını da etkiler. Kültürel inanışlar ve geleneksel uygulamalar uygun bir şekilde tanımlanmazsa, sağlık hizmetinin sunumunda bazı problemler ortaya çıkabilir. Bu nedenle özellikle birinci basamak sağlık hizmetlerinde çalışan sağlık personelinin hizmet verdikleri bireylerin benimsediği geleneksel uygulamaları ve sağlığa yansımalarını bilmeleri sunduğu hizmetin etkinliği açısından önemlidir (Işık vd., 2010; Erenoğlu vd., 2017). Hemşirelerin geleneksel uygulamalardan yararlı olanları desteklemesi ve zararlı uygulamaların sağlık üzerindeki olumsuz etkilerinden bireyleri koruması oldukça önemlidir (Erbil & Sağlam, 2010).

Bugünkü modern tıp içinde kabul edilen pek çok uygulamanın geleneksel uygulamalardan süzülerek günümüze ulaştığını bilinmektedir. Son on yıl içinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne bağlı ülkelerin kanıta dayalı geleneksel tıbbı eğilimi artmıştır. DSÖ tarafından geleneksel ve tamamlayıcı tıp ile ilgili 2014-2023 stratejisi yayınlanmıştır. Buna göre sağlığa yararlı uygulamaların bugünkü modern tıbbı entegre edilmesi önerilmektedir (SB, 2014).

Bu derlemede gebelik öncesi dönemindeki geleneksel uygulamalar ve bunlara yönelik hemşirelik yaklaşımları güncel veriler ışığında tartışılacaktır.

İnfertiliteye Yönelik Geleneksel Uygulamalar

İnfertilite, eşlerin herhangi bir korunma yöntemi kullanmadan, bir yıl süreyle düzenli cinsel ilişkide bulunmalarına rağmen kadının gebe kalamaması olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz & Oskay, 2015). Ülkemizin pek çok yöresinde evliliğin üzerinden bir müddet geçtikten sonra çocuk olmamışsa "kısır" denilmektedir. Bunun yanında çocuğu olmayan kadına, "dölsüz, uğursuz kadın, meyvesiz ağaç", erkek için ise "iktidarsız, hadım, tohumuz, kısırak" gibi tanımlamalar kullanılmaktadır (Bali, 2017). Bu tanımlamalardan da çocuk sahibi olmanın toplumumuzda ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. İnfertilite tedavisi gören pek çok çiftin aynı zamanda geleneksel uygulamalara da başvurduğu bilinmektedir. İnfertilite tedavisine yönelik geleneksel

uygulamalar üç grupta toplanabilir. 1) Rahim ile ilgili uygulamalar, 2) Dinsel, inanca dayalı uygulamalar, 3) Besinler ve içecekler ile ilgili uygulamalardır.

1) Rahim ile ilgili uygulamalar:

Adana ilinin farklı yerleşim yerlerinde yaşayan kişilerin ana çocuk sağlığına ilişkin çeşitli geleneksel sağlık uygulamalarını araştıran bir çalışmada dağlarda yaşayan kadınlar arasında kadının kasık ve karnına masaj yapılmasının ve yabancı böğürtlen kökü ve elma ağacı kabuğunun birlikte kaynatılıp içilmesinin kısırlığa iyi geldiğine inanılmaktadır. Aynı çalışmada deniz kenarında yaşayan kadınlar arasında, sırt üstü yatıp bacaklarını kendine çektiğinde veya üzümü ezip karın çevresine sardıklarında ısınmanın etkisinin doğurganlığa yardımcı olacağı düşünülmektedir (Gökyıldız vd., 2013).

Isparta ilinde yapılan bir çalışmada, kadının rahmine denk gelen alt karın bölgesine sıcak kum torbası veya sabun ile baskı uygulayarak kasıktan göbeğe doğru yavaşça çekme uygulamasının infertilite tedavisinde geleneksel yöntem olarak kullanıldığı bildirilmiştir. Diğer bir uygulamada, içi ısıtılan kavanoz karnın alt bölümüne konup göbeğin kavanoz içine çekilmesi beklenmekte ve vakum etkisi ile kapalı olan tüplerin açılacağına inanılmaktadır. Bölgede şifacı yaşlı kadınlar tarafından uygulanan bir diğer geleneksel yöntem, vajina içerisinde “kesilcek” adı verilen bir et parçasının şifacı tarafından kesilmesi ve kuruması için bir ağaca asılmasıdır. Ağaçtaki et parçası kurduğunda infertil kadının hamile kalacağına inanılmaktadır. Bir diğer uygulamada da çeşitli bitkilerin koyun yününe sarılarak rahim içine yerleştirilmesiyle infertilite sorunu tedavi edilmeye çalışılmaktadır (İpekoğlu & Oral, 2019).

Ankara’da yapılan bir çalışmada gebeliğin oluşumunu kolaylaştırmak için saman ve maydanoz kaynatılıp buharına oturtulması, ilişki sonrası belin altına yastık koyma, ilişki sonrası hareketsiz kalma gibi uygulamaların olduğu bildirilmiştir (Çakırer Çalbayram, Gönenç ve Topuz, 2019).

Samsun ilinde yapılan bir çalışmada çocuğu olmayan kadın süt buğusuna oturtulursa rahim ve tüplerinin açılacağına inanılır (Şişman, 2002).

Gaziantep ilinde yapılan bir çalışmada, maydanozla süt kaynatılıp, tülbente batırılır ve tülbendin rahim yoluna konulduğu bildirilmiştir. Bir başka uygulamada ise; sade yağı yakılıp, üzerine yumurta kırılır. Yumurta tam pişirilmeden üzerine nane ekilir sonra bu karışım rahime yerleştirilir. Kadın saman buğusuna, maydanoz buğusuna oturtulur. Bu şekilde rahimde tüplerin açılacağı ve yumurtalıkların daha iyi çalışacağına inanılır. Ayrıca, ısırgan otu, defne, çam yaprağı, ful çiçeği, ebegümece otu, kekik, ay çiçeği, sarı mentir çiçeği yaprağı gibi otların buğuları aynı amaç için kullanılır (Bali, 2017).

2) Dinsel inanca dayalı uygulamalar

Ülkemiz kültüründe doğurganlığı artırmak için dua, büyü, adak gibi çeşitli manevi ve maddi uygulamalar da denenmiştir. Adana ilinde çocuğu olmayan kadınların fakir kişileri doyurarak, kılık kıyafet yardımı yaparak onların dualarını alması, bazı ağaçlara düğüm atma, türbeye çocuk kıyafeti bırakma gibi uygulamaların çocuk sahibi olmalarına yardımcı olacağına inanılmaktadır (Şahin & Şahin, 2018).

Isparta bölgesinde hacdan elma getirtip karı kocanın bu elmayı yemesi, hacca yemeni yollayıp infertil kadının bunu çocuğu olana kadar üzerinde taşıması, kocasının atletini hacca yollaması, 7 hamile kadından para toplayıp hacca yollanması ve oradan bir kıyafet aldirıp çocuğu olana kadar onu saklaması gibi uygulamalar mevcuttur. Bazı köylerde infertil kadınları tahta direğe bağlama geleneği mevcuttur. Bu inanca göre infertil kadınlar bir gece başka bir köyde bulunan tahta bir direğe iple bağlanırlar ve sabah ezanı okunduğunda çözülrler. Kadınların bu şekilde hamile kalacağına inanılmaktadır (İpekoğlu & Oral, 2019). Yapılan bazı çalışmalarda da gebe kalmak için hocaya muska yazdırıldığı bildirilmiştir (Çakırer Çalbayram, Gönenç ve Topuz, 2019; Şahin, 2002).

Silifke yörelerinde Hıdırellez şenliklerinde çocuğu olmayan kadınlar bebek kuklaları yaparak, yatıra gidip Allah'ın kendilerine çocuk vermesini dilediklerinde çocuklarının olacağına inanmaktadırlar (Demir & Bakar, 2014).

Bazı illerimizde çocuğun olması için dua ve uygulamalar düğün gününden itibaren başlar. Gaziantep ilinde gelin evine ilk geldiğinde kucağına çocuk verilir, gelinin yatağında çocuk yuvarlandırılır. Ayrıca başka bir uygulama olarak çocuğu olmayan kadın kimsesiz çocuk evlat edinirse, edindiği sevapla çocuğu olacağına inanılır. Türbelere gidilir, buralarda mumlar yakılır. Hıdırellez günü kadın iki rekat namaz kılar, dua eder, bir kağıda bebek resmi çizer, bu kağıdı gül ağacının dibine gömer veya bu kağıdı dereye atar (Bali, 2017).

3) Besinler ile ilgili uygulamalar

Karaman'da yapılan bir çalışmada kadınlarda infertilite sorununu çözmek için, bal, böğürtlen, ebegümeci, karanfil vb. bitkilerden karışım hazırlanarak gebe kalması istenen kadına içirilir veya yedirilir. Ayrıca kadının vajinasına şeker, katran, sıvı yağ, soğan vb. şifalı olduğuna inanılan bitki ve baharatlarla karıştırılan pamuk yerleştirilmesinin doğum kanalını açacağına ve kısırlığı tedavi edeceğine inandıkları belirtilmektedir (Yalçın & Koçak, 2013b).

Isparta bölgesinde Meryem/Fatma ana eli otu keçiboynuzu (daha çok erkek infertilite si için), soğan suyu, iğde çekirdeği, incir, karanfil, maydanoz suyu, çiğ soğan, haşlanmış soğan, civanperçemi, hurma, çeşitli baharatlardan oluşan macunlar infertilite tedavisi için yaygın biçimde kullanılmaktadır (İpekoğlu & Oral, 2019).

Ankara'da yapılan bir çalışmada infertiliteyi tedavi etmek için soğan kabuğunun kaynatılıp içildiği, Zöhre ananın bahçesinden toprak alınıp suyunun içildiği bildirilmiştir (Çakırer Çalbayram, Gönenç ve Topuz, 2019).

Gaziantep yöresinde infertilite tedavisi için içme ve şifalı su kaynaklarına gidilir. Bu su ile banyo yapılır. Bu su kaynaklarından içme kaplarına doldurulur ve eve getirilir. Yedi gün boyunca evde bu sulardan içilir (Bali, 2017)

İnfertilitede geleneksel uygulamalara yönelik hemşirelik yaklaşımı

Bütün dünyada çocuk sahibi olamamak çiftleri strese sokan, endişe, korku, kaygı, kontrol kaybı gibi psikolojik sorunlara yol açan, aynı zamanda biyolojik, ekonomik, toplumsal boyutları olan zorlu bir süreçtir (Çoban & Dinç, 2013). İnfertilite tedavisi

sürecinde ekibin içerisinde yer alan hemşirelerin çiftlerin fiziksel, psikolojik ve sosyal durumlarını değerlendirmesi, sorunları ve bakım ihtiyaçlarını belirlemesi, bu ihtiyaçlara yönelik uygun kültürel yeterli bakımı sağlanması gerekmektedir (Yılmaz & Oskay, 2015).

Hemşirelerin çiftleri doğurganlık konusunda bilinçlendirme, infertilite sorunu olan bireylerin uygun bakımı almalarına yardım etme, tedavi sırasında danışmanlık ve destekleme gibi önemli rolleri bulunmaktadır. Çiftler utanma ya da üzüntü gibi duygularını paylaşmaları konusunda cesaretlendirmelidir. Çiftlerin sosyal destek sistemlerinin belirlenmesi önemli olduğundan ailelerin kendi destek sistemlerini geliştirinceye kadar gerekli desteğin sağlanması ve uygun çözüm yolları bulmalarına yardım edilmesi gerekmektedir (Tanrıverdi & Seviğ, 2014). Bu süreçte çiftler kendilerini toplumsal baskı altında ve damgalanmış hissedebilmekte buna bağlı olarak stres düzeyleri yükselebilmektedir. Hemşirelerin bu zorlu süreçte bireyleri kültürel, dinsel ve kişisel değerleri ile bir bütün olarak ele almaları gerekmektedir. Hemşirelik bakımını planlarken de bireylerin kültürel ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmalıdır (Tanrıverdi & Seviğ, 2014; Yılmaz & Şahin, 2020).

Geleneksel uygulamaların zararlı olup kadının iyileşme sürecini uzattığı durumlar olduğu gibi, kadının hayatını kaybetmesine de neden olabilir. Örneğin rahim içine sokulan çeşitli otlar ve koyun kılı, saman vs. malzemeler enfeksiyonun ilerlemesine ve sepsise neden olabilir. İnfertiliteye yönelik geleneksel uygulamaların olup olmadığı araştırmalı, bunlardan sağlık üzerinde olumsuzluk yaratabilecekler konusunda çiftler bilinçlendirilmelidir.

Genital sistem enfeksiyonlarına yönelik geleneksel uygulamalar

Adana ilinde yapılan bir çalışmada dağlık yerleşim yerinde yaşayan kadınlar genital yol enfeksiyonu ve kist şikayetlerinde ısırgan otu ve böğürtlen haşlayıp içtiği bildirilmiştir (Gökyıldız vd., 2013).

Osmaniye’de kadınlar su buharının üstünde oturmanın rahim açıcı etkisi olduğuna ve enfeksiyonu tedavi ettiğine inanmaktadır. Ayrıca kadınlar iltihabı tedavi için ısıtma, yakma, iltihap önleyici veya yumuşatıcı özelliklere sahip olan yeşil sebzeler, süt tüketme gibi uygulamalara başvurduklarıdır (Şahin & Şahin, 2018).

Gaziantep’te “Nefse emi” denilen 12 adet baharat karışımı pekmeze karıştırılır, macun yapılır, kadının vajinasına sokulur. Bu karışımın hem enfeksiyonların tedavisinde etkili olduğuna, hem de rahim kanallarında tıkanıklık varsa açılacağına inanılır (Bali, 2017)

Genital sistem enfeksiyonlarında geleneksel uygulamalara yönelik hemşirelik yaklaşımı

Genital sistem enfeksiyonları kadınların en sık karşılaştığı sağlık sorunlarından biridir. Enfeksiyon kadının hayatını tehdit etmese bile yarattığı sorunlar kadının hayatını olumsuz etkilemektedir. Genital enfeksiyonlar nedeniyle kadınlarda, infertilite, dış gebelik, düşükler, genital kanserler gibi çeşitli sağlık sorunları ortaya çıkabilmektedir. Hemşirelerin, genital enfeksiyonlardan korunma, erken teşhisi sağlama ve tedavi konularında kadınlara eğitim ve danışmanlık verme rolleri mevcuttur. Üreme sağlığı

konusunda kadınların sorunlarını rahat olarak ifade edebilecekleri uygun ortam sağlanmalı, kültüre duyarlı yaklaşım sergilenmelidir (Aktaş vd., 2012; Koçak & Sevil, 2015). Bu doğrultuda hemşireler genital sistem enfeksiyonların tanı ve tedavisi yanında enfeksiyona zemin hazırlayacak uygulamalar ve kadınların uyguladığı yanlış geleneksel uygulamaları tespit etmeli girişimlerini buna göre şekillendirmelidir. Çünkü; enfeksiyonu tedavi etmek yeterli değildir. Enfeksiyona neden olacak geleneksel bir uygulama mevcut ise bunun düzeltilmemesi enfeksiyonun tekrarlamasına neden olacaktır (Tanrıverdi & Seviğ, 2014).

Doğum öncesi dönemde bebeğin cinsiyetini belirlemeye yönelik geleneksel uygulamalar

Cinsiyet belirlemeye yönelik uygulamalar genellikle soyun devam ettirme, mirası korunma gibi farklı gerekçelerle erkek çocuk doğurmak için çabalar olarak karşımıza çıkmaktadır (Koyun & Büken, 2013). Gebelik öncesi cinsiyet belirlemeye yönelik geleneksel uygulamalar üç grupta toplanabilir. 1) Dinsel inanca yönelik uygulamalar 2) Cinsel ilişkiye dayalı uygulamalar 3) Beslenmeye ilişkin uygulamalar.

1) Dinsel inanca yönelik uygulamalar

Karaman'ın bazı yerleşim yerlerinde erkek çocuk sahibi olmak için hocaya okutma, muska yazdırma, adak adanması gibi uygulamalar mevcuttur. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'in En'am suresi kırk gün okunduğunda erkek bebek sahibi olunacağına inanılmaktadır. Bir başka gelenek; erkek çocuk isteyen kadın bir kâğıda Ahmet, Mehmet, Muhammed isimlerini yazar ve kağıdı suyun içine atar. Sabah gün doğmadan iki rekat namaz kılar ve suda eriyen kâğıdı içer. Yine aynı ildeki farklı bir gelenek; daha önce kızı olmuş ve erkek çocuk isteyen kadın son doğan kızının adını "Yeter, Döne, Döndü, Dursun, Songül, Rabiye v.b." konur ise de erkek bebeğe sahip olunacağına inanılmaktadır. Doğan son kızına "Havva" adının verilmesiyle, Havva'nın Âdem'i çağıracağına, bu uygulama ile sonra ki çocuğun erkek olacağına inanılmaktadır. Eğer kadın meyveli bir ağaca taş atar ve oğlanı boşladım, kıza başladım derse kızı olacağına inanılmaktadır. Ayrıca kadın saçlı bir bez bebek yapıp bu bebekle ziyaretlere giderse kızı olacağına inanılmaktadır (Yalçın & Koçak, 2013).

Tarsus'un dağ köylerinde sürekli kızı olan veya sürekli oğlu olan kadın uçkurlarını değiştirdiğinde farklı cinsiyette çocuk sahibi olacaklarına inanılmaktadır (Öger, 2003).

Çanakkale ve Ordu illerinde yapılan çalışmalarda kızının olmasını istediği zaman hocaya gidip muska yazdırılırsa ve adak adanırsa, türbe, yatır ziyaretleri yapıp dua edilir ise kızı olacağına inanılmaktadır (Dinç, Koşan ve Uysal, 2012; Erbil & Sağlam, 2010).

Samsun ilinde ilk çocuğun erkek olması için gelin güvey eve getirildiğinde kucağına erkek çocuk verilir ve dua etmesi istenir. Yine aynı dileklerle gelin yatağına ve çeyiz sandığının üstüne erkek çocuk oturtulur (Şişman, 2002).

2) Cinsel ilişkiye dayalı uygulamalar

Karaman, Ordu ve Samsun illerindeki geleneksel inanca göre, erkek çocuk isteyen kadının cinsel ilişki sırasında ve sonrasında sağ tarafına yatıp sağ tarafından kalkması, kız

istiyorsa sol tarafına yatıp sol tarafından kalkması istenir (Yalçın & Koçak, 2013b, Erbil & Sağlam 2010; Şişman, 2002).

Karaman ilinde kadın cinsel birleşme öncesi belden aşağısını soğuk su ile yıkarsa erkek çocuk sahibi olunacağına inanılmaktadır. Ayrıca kadın adetinin bitiminden 15 gün sonra ilişkide bulunursa ve eşi bu ilişkide çok istekli olursa erkek çocuk sahibi olunacağına inanılır (Yalçın & Koçak, 2013b).

3) Beslenmeye ilişkin uygulamalar

Karaman'da kız bebek isteyen kadın bol bol yeşil sebze, ekşi gıdalar yer ise kızı olacağına inanılmaktadır (Yalçın & Koçak, 2013b).

Çanakkale ve Ordu illerinde erkek çocuk olması için gebelikte bol tatlı tüketmesi, kız olması için ayva, çilek tüketilmesine inanılmaktadır (Dinç, Koşan ve Uysal, 2012; Erbil & Sağlam 2010).

Ülkemizde farklı illerde yapılan çalışmalarda da gebelikte ekşi yenirse kız, tatlı yenirse erkek olacağına inanılmaktadır (Çakırer Çalbayram, Gönenç ve Topuz, 2019; Cangöl, Şahin ve Sögüt, 2018). Cinsiyeti belirlemeye yönelik tatlı ve ekşi yeme, halk arasında “*Ye tatlıyı getir atlıyı, ye ekşiyi getir Ayşe'yi*” şeklinde deyim olarak söylenmektedir.

Ordu'da kız çocuk olması isteniyorsa başka bir evden yumurta çalınır ve bu yumurtayı kadının yemesi istenir (Erbil & Sağlam, 2010).

Doğum öncesi cinsiyet belirlemede geleneksel uygulamalara yönelik hemşirelik yaklaşımı

Kadının geleneksel uygulamalar ile istediği cinsiyette bir çocuğa sahip olacağına kendini şartlandırması, bebeğin cinsiyetini öğrendiğinde beklediği cinsiyette olmazsa gebelikte ve doğum sonu dönemde depresyona kadar varan sorunlara neden olabilir. Bu nedenle hemşirelerin antenatal kontroller sırasında gerekli değerlendirmeleri yapması ve kültürel özelliklere uygun destek ve bakımın sağlanması gerekmektedir (Erbil & Sağlam, 2010).

Gebelikte cinsiyet belirlenmesine yönelik geleneksel uygulamalardan fazla tatlı ve ekşi yemek gebenin fazla kilo almasına ve sindirim sistemi sorunları yaşamasına neden olabilmektedir. Gebelikte fazla kilo alımı hem annenin hem de bebeğin sağlığı açısından komplikasyonlara neden olabilmektedir. O nedenle gebelikte beslenme alışkanlıkları ve kilo takibi yapılmalı, bu konuda danışmanlık eğitimi verilmelidir (Şahin, 2015).

Yerleşmiş geleneksel uygulamaların değiştirilmesi ve bireylere olumlu sağlık davranışları kazandırılması zor bir süreç olsa da hemşirelerin cinsiyet belirleme konusunda zararlı geleneksel uygulamaları tanıyıp bakım girişimlerini bu doğrultuda planlaması ve zararlı uygulamaları uygun girişimlerle olumlu sağlık davranışlarıyla değiştirmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Gebelik öncesi geleneksel uygulamaların ülkemizde hala yaygın olarak sürdürüldüğü gözlenmiştir. Literatürde geleneksel yöntem uygulama oranı ile toplumun

kültürel ve sosyo-ekonomik yapısının yakından ilgili olduğuna dikkat çekilmektedir. Yerleşim yeri kırsal kesimde olması, sosyoekonomik seviye düşüklüğü, eğitim seviyesi düşüklüğü, çocuk sayısının artması ile farklı cinsiyet isteme, erkek çocuk isteme gibi faktörler geleneksel yöntemleri uygulama ile ilişkili faktörler olarak bildirilmektedir (İpekoğlu & Oral, 2019; Erbil & Sağlam, 2010; Şenol vd. 2004). Hemşirenin, hizmet verdiği toplumun geleneksel uygulamaları hakkında bilgi sahibi olması, etkilerini bilmesi vereceği sağlık hizmetinin kabulü ve kalitesi açısından önemlidir. Ayrıca bu döneme ilişkin geleneksel uygulamaların bilinmesi ailelere sunulacak sağlık hizmetinde önceliklerin belirlenmesine de yardımcı olacaktır. Sağlık ekibinin önemli bir üyesi olan hemşireler toplumun kültürünü tanımaya çalışmalı, sağlığı olumlu veya olumsuz etkileyecek geleneksel uygulamalara karşı uyanık olmalıdır. Sağlığa yararlı uygulamaların desteklenmesi, zararlı uygulamaların önlenmesi konusunda toplumun bilinçlendirilmesine yönelik sağlık eğitimi planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, D., Şahin, E. & İlknur, M. G. (2012). Kadın sağlığını etkileyen, sık görülen bazı jinekolojik problemler ve hemşirelik yaklaşımları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 37-53.
- Bali, A. (2017). Gaziantep yöresi doğum geleneklerinde anne ve çocuk sağaltımı. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12 (5),85-110.
- Cangöl, E., Şahin, N. H. & Sögüt S., (2018). Gebelik öncesi ve gebelikte bebeğin cinsiyet seçimine yönelik uygulamalara ilişkin kadınların görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11(59), 627-631.
- Çalbayram, N. Ç., Gönenç, İ. M. & Topuz, N. (2019). Prekonsepsiyonel dönemden postpartum döneme kadınların geleneksel inanç ve uygulamaları. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 6(2), 237-246.
- Çoban, T.K. & Dinç, A. (2013). İnfertilitenin cinsel yaşam üzerine etkisinin incelenmesi, *International Journal of Clinical Research* ,1(2), 46-53
- Demir, Ö. & Bakar, N. (2014). Silifke yörüklerinde doğum, evlenme ve ölüm gelenekleri üzerine bir araştırma, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(35), 111-133.
- Dinç, A., Koşan, M. & Uysal, S. Çanakkale ilinde bebeğin cinsiyetini tahmin etme ve belirlemeye yönelik geleneksel inanç ve uygulamalar, 3. *Ulusal Ebelik Öğrenci Kongresi*, 11-13 Nisan 2012, Malatya,
- Erbil, N. & Sağlam, G. (2010). Gebelikte bebeğin cinsiyetini belirleme ve tahmin etmeye ilişkin geleneksel inanç, uygulamalar ve bazı sosyo-demografik özelliklerle ilişkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 347-359.
- Erenoğlu, R., Can, R., Tambağ, H. & Akdeniz, Ş. (2017). Kırsal alandaki kadınların doğum-doğum sonu dönemle ilgili geleneksel uygulamaları Karasi Örneği. *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor/Edebiyat Dergisi*, 23(90),179-196
- Gökyıldız, Ş., Alan, S., Öztürk, M., & Şenesen, R. O. (2013). Traditional health practices in mountain, plain and seaside regions of Adana in Turkey: Maternal and infant health. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 3(3), 21-29.
- Işık, T., Akçınar, M. & Kadioğlu, S. (2010). Mersin ilinde gebelik, doğum ve loğusalık dönemlerinde anneye ve yeni doğana yönelik geleneksel uygulamalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 71-84
- İpekoğlu, H. Y. & Oral, B. H. İnfertilitede kullanılan geleneksel tedavi yöntemleri ve çeşitli uygulamalar: Isparta bölgesi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 12(25), 105-119.
- Koçak, Y. Ç. & Sevil, Ü. (2015). Kadın doğum kliniklerinde yatan hastalara kültürlerarası yaklaşım. *Türkiye Klinikleri J Public Health Nurs-Special Topics*, 1(3), 52-61.

- Koyun, A. & Büken, N. Ö. (2013). A violation of equality and the right to life: Sex selection (Bir eşitlik ve yaşama hakkı ihlali: Cinsiyet seçimi), *Journal of Human Sciences*, 10(1), 34-46.
- Öger, A. (2003). Tarsus yöresi dağ köylerinde geleneksel halk kültürü üzerine bir inceleme. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Örnek, S.V. (2014) Türk Halk Bilimi. Ankara, Bilgesu Yayıncılık.
- SB (2018). Sağlık Bakanlığı Geleneksel, Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Uygulamalarına Uluslararası Bakış Konferansı Bildirisi, T.C. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 949, Ankara
- Şahin, H.G. (2015). Obezite ve gebelik. *Turkiye Klinikleri J Fam Med-Special Topics*, 6(3),71-3.
- Şahin, E. & Şahin, N. H. (2018). Cultural practices before and during pregnancy: example of Turkey. *New Trends and Issues Proceedings on Advances in Pure and Applied Sciences*, (10), 97-103.
- Şenol, V., Ünalın, D., Çetinkaya, F., Öztürk, Y. (2004). Kayseri ilinde halk ebeliği ile ilgili geleneksel uygulamalar. *Klinik Gelişim*, 17:47-55.
- Şişman, B. (2002). Samsun yöresinde geçiş dönemleriyle (doğum, sünnet, evlilik ve ölümle ilgili yaşayan halk inançları ve bunlara ait uygulamalar. *Erdem Halk Kültürü Özel Sayısı-III*, 13 (29), 445-464.
- Tanrıverdi, G., & Seviş, Ü. (2014). Kültürlerarası hemşirelik. İstanbul Akademi Yayın Evi.
- Taşhan, S. T. & Koyuncu, S. B. (2018). Kadınların doğuma yönelik kullandıkları geleneksel yöntemler ve etkileyen faktörler, *Acıbadem Dergisi* 9(2):150-155
- WHO (2013), *World Health Organization traditional medicine strategy: 2014-2023*. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/92455/1/9789241506090_eng.pdf, ISBN 978 92 4 150609 0, Printed in Hong Kong SAR: China. (Erişim tarihi 05.05.2020).
- Yalçın, H. & Koçak, N. (2013a). Anne adaylarına verilen eğitimin gebelik, doğum ve lohusalığa ilişkin geleneksel uygulamalara etkisi. *Journal of Clinical Obstetrics & Gynecology*, 23(1), 1-14.
- Yalçın, H. & Koçak, N. (2013b). Gebelikle ilgili geleneksel inanç ve uygulamalar ve Karaman örneği. *Kent Akademisi*, 6(13), 18-34.
- Yılmaz, B. & Şahin, N. (2020). İnfertilite stresi ile bireysel baş etme yöntemleri: Bir sistematik derleme. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 84-85.
- Yılmaz, T. & Oskay, Ü. Y. (2015). İnfertilite stresi ile başa çıkma yöntemleri ve hemşirelik yaklaşımları. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 2(1), 100-112.